

De heer PHILIP HEYLEN
Schepen voor Cultuur, Bibliotheken en Monumentenzorg
van de Stad Antwerpen

toespraak ter gelegenheid van de persconferentie
– Monumentale Kerken Antwerpen, een project van formaat –
Sint-Jacobskerk, Antwerpen, 6 juni 2006

Dames en Heren,

De vijf Monumentale Kerken van Antwerpen vormen een uniek ensemble van vijf historische kerken op wandelafstand van elkaar. Zij zijn alle vijf als monument beschermd. Samen zijn ze een unieke getuigenis van de 17de-eeuwse noordelijke barok en de Contrareformatie. Nergens is de barok zo duidelijk aanwezig als in Antwerpen. Deze strategische havenstad vormde immers de laatste linie tegen het calvinistische Noorden. De triomf van de katholieke kerk op de reformatie moest zich vooral hier laten gevoelen.

De Sint-Carolus Borromeuskerk is het voorbeeld bij uitstek van de barokke religieuze architectuur in de Zuidelijke Nederlanden, en de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, de Sint-Andrieskerk, de Sint-Jacobskerk en de Sint-Pauluskerk zijn alle vier gotische bouwwerken met uitzonderlijke barokke kunstwerken en interieurelementen.

Alle vijf herbergen kunstwerken met wereldklasse, waarvan niet minder dan 25 opgenomen zijn op de lijsten van het Topstukkendecreet. Elke kerk apart is ontegensprekelijk een bezoek waard, zowel voor het rijk patrimonium, als omwille van de architectuur en geschiedenis.

Samen bieden zij een uitzonderlijk beeld van de architecturale, artistieke, culturele, religieuze en maatschappelijke ontwikkelingen en hebben zij een blijvende impact op de Stad Antwerpen en het stadsleven.

Een eerste, losse samenwerking tussen deze vijf Monumentale Kerken kwam tot stand n.a.v. 'Antwerpen '93' in de vorm van een werkgroep. Daaruit groeide TOPA of Toerismepastoraal Antwerpen. De werkgroep verleende de daarop volgende jaren haar medewerking aan verscheidene publieke manifestaties: de Open Monumentendag, de Nacht van de Musea, de Erfgoeddag.

Ook ter gelegenheid van grote evenementen, zoals het Van Dyckjaar in 1999 en het Modejaar in 2001, hebben de Monumentale Kerken gesmaakte tentoonstellingen opgezet met kunstwerken uit eigen collectie: 'Antoon van Dyck anders bekeken' in 1999 en 'Anders gekleed, anders gedragen: drie Antwerpse kerken openen hun kleerkast' in 2001.

Tijdens het Rubensjaar in 2004 werd op initiatief van de Erfgoedcel Antwerpen het tentoonstellingsparcours 'Rubens, allesbehalve wereldvreemd' in samenwerking met de Monumentale Kerken georganiseerd. Zowel door het binnen- en buitenlandse publiek werden de belichte connecties tussen Rubens en de Antwerpse kerken ten zeerste gesmaakt: over een periode van 6 maanden ontvingen 4 van de 5 monumentale kerken ongeveer 470.000 bezoekers, waarvan naar schatting 150.000 uit het buitenland.

De Monumentale Kerken zijn niet alleen van onschatbare waarde voor de stad en de Provincie Antwerpen, maar hebben ook een onmiskenbare grote internationale uitstraling. De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal alleen al krijgt jaarlijks ongeveer 329.000 bezoekers over de vloer. Samen met de Antwerpse musea vormen ze hét cultureel erfgoed van de stad. Door een andere organisatiestructuur en door verschillende historische achtergronden waren de musea en de kerken tot nu toe te veel gescheiden werelden. Bij het beheer van de kerken werd in het verleden de aandacht vooral toegespitst op het restaureren van gebouwen, kerken als monumenten. Dit was noodzakelijk. De enige en laatste van de vijf monumentale kerken, de St.-Jacobskerk, is nu dringend aan restauratie toe. Maar er is meer. Te weinig aandacht ging naar het onschatbare roerend cultureel erfgoed dat aanwezig is in onze Monumentale kerken. Door het recente cultureel-erfgoeddecreet, het topstukkendecreet en de groeiende maatschappelijke aandacht voor alle vormen van cultureel erfgoed is het moment eindelijk aangebroken om vanuit een integrale visie op het cultureel erfgoed een beleid te ontwikkelen in Antwerpen.

Om de voorafgaande activiteiten - steeds geschraagd door talrijke enthousiaste vrijwilligers - een meer structurele basis te geven, heb ik in 2005 het initiatief genomen heb om een werkgroep op te richten met de Antwerpse stedelijke Musea, de Erfgoedcel, de Dienst Erfgoed van de Provincie Antwerpen én het bestuur van de Monumentale Kerken. Een gestructureerde samenwerking tussen de vzw MKA en Stad en Provincie lag voor de hand: beiden hebben niet alleen een rol als toezichhoudende overheid ten overstaan van de vijf kerkfabrieken; de Stad en de Provincie hebben ook bijzondere bevoegdheden betreffende cultuur en erfgoed en een grote knowhow betreffende museaal beleid en publiekswerking.

Het overleg heeft al tot verschillende resultaten geleid:

- Een concept van samenwerkingsovereenkomst op lange termijn, die op een geïntegreerde wijze de diverse aspecten van de ontsluiting van het architecturaal en roerend patrimonium van deze kerken moet garanderen, met respect voor het gewijde karakter ervan.
- De aanstelling van een kerkelijk erfgoedconsulente, Dra. Claire Baisier, bij de Erfgoedcel Antwerpen. De MKA coördinator is vanaf nu hét aanspreekpunt voor het kerkelijke erfgoed in Antwerpen, en zal in een eerste fase met de vzw Monumentale Kerken Antwerpen een gezamenlijk erfgoedbeleid ontwikkelen, dat in een meerjarenplan kan worden geïmplementeerd.
- En last but not least de voorstelling vandaag van een gemeenschappelijke brochure. Deze fraaie brochure, die dankzij de aangehouden inzet van de Erfgoedcel en de werkgroep is tot stand gekomen, moet onze nieuwe visie en aanpak ook tastbaar maken.

Ik hoop dat nu de basis gelegd is voor een ruimere samenwerking in de toekomst, die Antwerpen in zijn geheel ten goede zal komen.